

หนึ่งชาติพันธุ์ สองถิ่นฐาน สามสภาพปรากฏ:
โลกแห่งชีวิตของชาวละว้า (ละเวือะ) ณ จังหวัดเชียงใหม่*
One ethnic group, two locales, and three presences:
Lifeworld of Lawa in Chiang Mai province

จิตชายังค์ ยมาภัย**
jitjayang@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความเชิงสังเคราะห์นี้ บรรยายถึงโลกแห่งชีวิตของชาวละว้าที่เกิดขึ้นบนถิ่นฐาน 2 แห่ง คือ บนดอยและในเมืองเชียงใหม่ ผู้เขียนใช้วิธีการสังเคราะห์เอกสารตามแนวทาง อภิปรัชญาเพื่อสร้างข้อสรุปใหม่ จากงานวิชาการ 2 เรื่อง ผู้เขียนเสนอข้อถกเถียงว่า โลกแห่งชีวิตของชาวละว้าได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงสู่ลักษณะทางสังคมแบบ “ทันสมัยมาก” ชาวละว้าจึงจำเป็นต้องดำรงชีวิตอยู่ในทวิวิถี คือ สังคมประเพณีด้วยวิถีชีวิตแบบยังชีพ กับสังคมทันสมัย อันหมายถึง การทำให้สิ่งต่างๆ กลายเป็นสินค้า ระบบทุนนิยม และกลไกการตลาด ที่ได้ขับเคลื่อนเข้าครอบงำถิ่นฐานบนดอย จนชาวละว้ามีอาจปฏิเสธวิถีดังกล่าวได้ ผลของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมทันสมัยทำให้ชาวละว้าตกอยู่ในสภาพปรากฏ คือ พอใจ จำใจ และจนใจ แตกต่างกันไปตามความพอประมาณในการดำเนินชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: ละว้า, โลกแห่งชีวิต, การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

* ได้รับการสนับสนุนจากโครงการทุนวิจัยมหาวิทยาลัยในการศึกษาและพัฒนาของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาวะวิกฤติ (สกว.)

** อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

This synthetic paper describes the lifeworld of Lawa ethnic group living in the high mountains and in the city of Chiang Mai. Using a meta-ethnography approach to synthesize two academic works, I argue that lifeworld of Lawa people is influenced by a social transformation brought about by modernization. Hence, Lawa's mode of life falls in-between a subsistence economy and a market economy that have spread to Lawa's environment. This transformation by modernization has affected the Lawa way of life in three aspects: satisfaction, survival and suffering which vary by the degree of moderation in daily life practice.

Keywords: Lawa, lifeworld, social transformation

1. บทนำ

บทความฉบับนี้ว่าด้วยเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์ “ละว้า” ที่เรียกตัวเองว่า “ละเวือะ” สุริยา รัตนกุล (2548) ให้คำอธิบายว่า กลุ่มชาติพันธุ์นี้คนไทยเรียกว่า “ลัวะ” หรือ “ละว้า” ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นคนละกลุ่มชาติพันธุ์กับอีกกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในจังหวัดน่าน ที่เรียกตนเองว่า “มัล” หรือ “โปร” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อว่า *ลัวะเมืองน่าน*

ณัฐวิ ทพธู และสุริยา รัตนกุล (2539) ได้ให้ภาพของชาวละว้าไว้ในหนังสือสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ละว้าว่า เป็นกลุ่มชนดั้งเดิมที่เคยอาศัยอยู่ที่เชียงใหม่ก่อนตั้งอาณาจักรล้านนา และได้ย้ายถิ่นฐานอพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่บนดอยในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มบ้านละออบและกลุ่มบ้านกอกหลวง ภาษาของชาวละว้าหรือละเวือะจัดอยู่ในภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร

นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันชื่อปีเตอร์ कुนสตัดเทอร์ (2545) ได้เขียนสารคดีไว้เกี่ยวกับการมาใช้ชีวิตอยู่กับชาวละว้าหรือชาวลัวะในปี พ.ศ. 2509 โดยเล่าเรื่องอุปนิสัยใจคอของชาวละว้าว่า เป็นกลุ่มชนที่มีความสุภาพ เป็นมิตร โอบอ้อมอารี มีชีวิตเรียบง่าย ดังที่เขาได้ตั้งชื่อสารคดีว่า “Living with Thailand’s Gentle Lua”¹ มารยาทสำคัญของชาวละว้าก็คือการไปมาหาสู่ ไปเยี่ยมบ้านญาติ บ้านเพื่อน และอยู่กันแบบช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกัน ในงานอีกชิ้นหนึ่งของ Kundstadter (1970) ได้บรรยายถึงระบบเศรษฐกิจแบบกสิกรรมเพื่อการยังชีพของชาวละว้าที่ทำนา ปลูกไร่หมุนเวียน เพื่อให้มีข้าวกินเลี้ยงชีวิตตลอดทั้งปี แต่ในขณะเดียวกันก็ได้มีการลงไปทำงานรับจ้างในพื้นที่ราบและมีความต้องการ “เงินสด” เพิ่มขึ้นของคุนสตัดเทอร์ จึงทำให้เห็นภาพว่า ความทันสมัย ได้ค่อยๆ ขยายตัวมายังชุมชนชาวละว้าตั้งแต่สมัยนั้น

ในงานชิ้นนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า ละว้า ด้วยว่าเป็นคำศัพท์ภาษาไทยและเป็นชื่อที่ทางราชการและวิชาการยอมรับและเข้าใจร่วมกันแล้วว่า หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกตนเองว่า “ละเวือะ”

บทความนี้เกิดจากการสังเคราะห์เอกสาร 2 ฉบับ ได้แก่ งานวิทยานิพนธ์ของลลิตา จิตรมงคล (2554) เรื่องการสร้างและการเลือกใช้อัตลักษณ์ของชาวละว้าที่เข้ามาทำงานในตัวเมืองเชียงใหม่ กรณีศึกษาชาวละว้าบ้านเฮาะ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และงานวิจัยของจิตชายงค์ ยมาภัย (2554) เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในมิตigroupชาติพันธุ์:

ปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนรูปและการไต่ตรองเชิงวิพากษ์ เนื้อหาของเอกสารทั้งสองชิ้น กล่าวถึงวิถีชีวิตของชาวละว้าที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งที่อยู่ในหมู่บ้านและลงมาทำงานในตัวเมืองเชียงใหม่ เนื้อหาของเอกสารชิ้นนี้จึงเชื่อมโยงวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งกลุ่ม ที่เกิดขึ้นบนถิ่นฐานสองแห่งเข้าด้วยกัน

สถิติกล่าวถึงการสร้างอัตลักษณ์ของชาวละว้าเมื่อมาทำงานในเมืองเชียงใหม่ สถิติได้ให้ความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ไว้อย่างกว้างๆ ว่า หมายถึง การนิยามตนเองว่า “เราเป็นใคร” จากการศึกษาพบว่า ชาวละว้าสร้างและเลือกใช้อัตลักษณ์ 4 แบบ ได้แก่ อัตลักษณ์ชาวละว้า อัตลักษณ์ชาวดอย อัตลักษณ์คนเมือง และทวิอัตลักษณ์แบบชาวละว้าและชาวเมืองไปพร้อมๆ กัน

อัตลักษณ์ชาวละว้าจะใช้เมื่อชาวละว้ามีปฏิสัมพันธ์กับชาวละว้าด้วยกัน ผ่านการใช้ภาษาและการไปเที่ยวหรือไปเยี่ยมตามที่พักอาศัยของญาติหรือเพื่อน ซึ่งในภาษาละว้าเรียกว่า “ฮาวินเซา”

อัตลักษณ์แบบชาวดอย หมายถึง การนิยามตนเองกับผู้อื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเมือง อัตลักษณ์ดังกล่าวชี้ชัดความเป็นพวกเดียวกัน (identification) ของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยต่างๆ ที่อาศัยอยู่บนภูเขา ว่ามีลักษณะร่วมกัน คือ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย อาศัยอยู่บนภูเขา และมักจะพูดภาษาไทยไม่ค่อยชัด ชาวละว้าจะเลือกใช้อัตลักษณ์ชาวดอยเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับคนเมืองหรือคนไทยเพื่อเป็นเครื่องจำแนกแยกแยะว่าตนมีความแตกต่างจากคนเมือง ซึ่งมีผลต่อการได้งานทำ และทำให้นายจ้างเห็นอกเห็นใจเป็นพิเศษ รวมทั้งไว้วางใจในความซื่อสัตย์ และถึงแม้ว่าจะเป็นคนดอย แต่ก็ยังเป็น “คนไทย” เหมือนกัน ต่างจากคนต่างด้าว ซึ่งมีนัยของการเป็น “คนอื่น”

อัตลักษณ์แบบคนเมืองคือ การชี้ชัดว่า ตนเองคือคนเมือง พูดภาษาไทยหรือคำเมืองได้อย่างฉะฉาน อัตลักษณ์นี้เกิดขึ้นใน 2 เงื่อนไข คือ เมื่อชาวละว้าที่อยู่ในเมืองมานานแล้วอยู่กับคนละว้าที่เข้าเมืองมาไม่นาน เพื่อแสดงว่าตนมีความความเหนือกว่า มีความคุ้นเคยกับความเป็นคนเมือง สามารถปรับตัวเข้ากับความเป็นคนเมืองได้แล้ว อีกเงื่อนไขหนึ่งคือ การปกปิดตัวเอง ไม่ต้องการบอกให้ใครรู้ว่าตนเป็นชาวละว้า

ทวิอัตลักษณ์จะเกิดขึ้นเมื่อชาวละว้าใช้อัตลักษณ์ชาวละว้ากับคนเมืองพร้อมๆ กัน โดยเฉพาะเมื่อชาวละว้ามีปฏิสัมพันธ์กับคนที่ไม่รู้จักไปพร้อมๆ กับคนที่รู้จักตัวเอง เช่น เมื่อชาวละว้าเดินทางไปด้วยกัน ย่อมชี้ชัดว่าตนเองเป็นชาวละว้า แต่เมื่อเจอคนไม่รู้จัก ไม่ว่าจะ

เป็นคนเมืองหรือคนคอย ก็ไม่แสดงตนว่าเป็นคนละว้า และพยายามให้คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นคนเมือง

การสร้างและเลือกใช้อัตลักษณ์ของชาวละว้าเพื่อที่จะระบุว่าตนคือใครนั้น เป็นยุทธศาสตร์การปฏิบัติตนของชาวละว้าเพื่อดำรงชีวิตเมื่อเข้ามาทำงานในเมือง ทั้งนี้ อัตลักษณ์ต่างๆ อาจเกิดขึ้นได้พร้อมๆ กัน ในช่วงเวลาและสถานที่หนึ่งๆ และในหลายๆ สถานการณ์ ชาวละว้าไม่ได้เป็นผู้สร้างอัตลักษณ์ด้วยตนเอง แต่ถูกกำหนดอัตลักษณ์โดยคนอื่น เช่น นายจ้างหรือคนเมืองที่ชาวละว้ามีปฏิสัมพันธ์ด้วย

ข้อค้นพบของกลิตานัน สอดคล้องกับงานของ Barth (1969) ที่ได้บรรยายถึงการสร้างอาณาเขตและการธำรงรักษาอาณาเขตของกลุ่มชาติพันธุ์ บาร์ทได้เจาะลึกไปถึงการติดต่อทางสังคมในบริบทสังคมอุตสาหกรรมว่า แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมียุทธศาสตร์ในการติดต่อสัมพันธ์ 3 แบบ ได้แก่ 1) พยายามที่จะผ่านอาณาเขตของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของชนกลุ่มใหญ่ในสังคม 2) ยอมรับสถานะความเป็นชนกลุ่มน้อย แต่พยายามจะเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งกับคนในสังคม และ 3) พยายามดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง แต่ก็พัฒนาแบบแผนการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตของกลุ่มตน และเป็นดังที่ Wimmer (2008) ได้ให้คำอธิบายอย่างรวบยอดไว้ว่า ชาวละว้าสามารถที่จะสลับเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ตามสถานการณ์ต่างๆ ได้

งานวิจัยของจิตชยางค์ ยมาภัย บรรยายถึงปฏิบัติการด้านการพัฒนาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของชาวละว้าที่อาศัยอยู่บนคอย ถิ่นฐานของงานคือ หมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนคอยสูง ห่างไกล ทุรกันดาร ผลจากการศึกษาพบว่า คำว่า “พอเพียง” ในภาษาละว้าตรงกับคำว่า “ปออวด ปอแก้ว” ซึ่งมีความหมายว่า “พอมิ พอกิน” กล่าวคือ มีข้าวปลาอาหารพอกินตลอดทั้งปี มีเงินทองให้จับจ่ายใช้สอยตามความจำเป็น มีความเป็นอยู่ที่ดีตามอัตภาพ จากการประเมินตนเองแล้ว พบว่า วิถีชีวิตของชาวละว้า นั้น “พอกิน ไม่พอมิพอใช้” กล่าวคือ มีข้าวพอกินพอเลี้ยงตัว แต่รายได้ไม่พอเพียง เพราะต้องมีค่าใช้จ่ายในการศึกษาและต้นทุนการเพาะปลูกพืชพาณิชย์ เช่น ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ในขณะที่ผลตอบแทนเป็นตัวเงินน้อยมากเมื่อเทียบกับความเสี่ยง

ภาวะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลระหว่างวิธีการผลิตแบบยังชีพกับวิธีการผลิตแบบทุนนิยม วิธีการผลิตแบบยังชีพ คือ ปลูกข้าวกิน อันทำให้ชาวละว้าสามารถเลี้ยงตัวเองได้ แต่มีเงินไม่พอใช้สำหรับวิถีชีวิตแบบทุนนิยมหรือสังคมทันสมัย ที่จำเป็นต้องใช้ “เงิน” เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการดำรงชีพ

หากวิเคราะห์ด้วยมุมมองเศรษฐกิจพอเพียงแล้วจะพบว่า ปัญหาสำคัญในวิถีการผลิตของชาวละว้าคือ ขาดความพอประมาณและความมีเหตุมีผล กล่าวคือ ชาวละว้าปลูกพืชเชิงพาณิชย์ด้วยสมมุติฐานว่า “จะร่ำรวยได้อย่างรวดเร็ว” โดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยงด้านราคา ทำให้บ่อยครั้งที่ชาวละว้ามีผลผลิตออกมา แต่ไม่สามารถขายได้คุ้มทุน ชาวละว้าจึงมัก “ขายจนอยู่เรื่อยไป” วิถีชีวิตของชาวละว้าบนคอยจึงมีความลำบากยากแค้นพอควร ในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่ขยายตัวขึ้นไปบนคอย

2. ผลการสังเคราะห์

จากงานทั้งสองชิ้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์เนื้อหาขึ้นใหม่ โดยมีเป้าหมายที่จะบรรยายให้เห็นถึงโลกแห่งชีวิตของชาวเขาที่เกิดขึ้นบนถิ่นฐานสองแห่ง คือ ที่หมู่บ้านบนคอยสูงกับในตัวเมืองเชียงใหม่ อันแสดงให้เห็นถึงวิถีการผลิตที่อยู่ระหว่าง (in-between) การผลิตแบบยังชีพ การผลิตในระบบทุนนิยม และการผสมสร้าง (hybridization) วิถีชีวิตแบบใหม่ เพื่อแก้ปัญหาการดำรงชีวิต ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่รอดได้ในสภาพสังคมปัจจุบันที่เป็นภาวะเชิงซ้อนระหว่างสังคมทันสมัยกับสังคมประเพณี

การสังเคราะห์เอกสารใช้แนวทางอภิปรัชญา (meta-ethnography) ซึ่ง Nobit & Hare (1988) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ การวิเคราะห์เนื้อหาสาระจากงานวิจัยคุณภาพตั้งแต่สองชิ้นไป แล้วสร้างข้อสรุปหรือตีความหมายใหม่ โดยใช้มโนภาพของ Habermas (1984) เรื่องระบบและโลกแห่งชีวิต (system and life-world) เป็นกรอบอ้างอิงในการสร้างข้อสรุป

Baxter (1987) ให้คำอธิบายไว้ว่า แนวคิดของฮาเบอร์มัสมุ่งอธิบายถึงการสร้างความทันสมัยให้แก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมทุนนิยมก้าวหน้า แนวคิดเรื่องระบบและโลกแห่งชีวิตนี้ อธิบายถึง “ระบบทางสังคม” ที่เข้าครอบงำบริเวณ “โลกแห่งชีวิต” ซึ่งหมายถึงโลกแห่งสามัญสำนึกของคนในกลุ่มสังคมเดียวกัน ผ่านปฏิบัติการทางการสื่อสาร

Ritzer (2007) ให้ความหมายเชิงความคิดรวบยอดไว้ว่า โลกแห่งชีวิต คือ โลกแห่งสามัญสำนึก ปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มสังคมเดียวกัน ระบบ คือ โครงสร้าง (กรอบคร่าว ระบบกฎหมาย รัฐ เศรษฐกิจ) อันมีแหล่งที่มาภายในโลกชีวิต แต่ได้พัฒนาตัวเอง เจริญเติบโตขึ้นอย่างแตกต่างและแยกตัวออกมาจากโลกแห่งชีวิต

โดยสรุป โลกแห่งชีวิตคือ ชุดของความเชื่อพื้นฐานที่เป็นข้อสมมุติของแต่ละกลุ่มทางสังคม ที่ได้สั่งสมไว้เพื่อชี้ชัดตนเองว่า เราเป็นใคร และเราให้คุณค่าแก่สิ่งใดร่วมกัน จนเป็น

คลังความรู้ที่คนในชุมชนสั่งสมไว้ เป็นสามัญสำนึกร่วมกันในชีวิตประจำวันของสมาชิกในกลุ่มสังคมนั้นๆ

3. โลกแห่งชีวิตของชาวละว้า

เนื้อหาสาระแกนหลักของเอกสารทั้งสองชิ้นที่ได้นำมาสังเคราะห์บรรยายถึงการปรับตัวของชาวละว้าให้เข้ากับสังคมทันสมัย Giddens (1990) นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ ได้อธิบายถึงลักษณะประการหนึ่งของความทันสมัยไว้ว่า คือ การแยกเวลากับสถานที่ออกจากกัน ซึ่งหมายถึง การแยกพื้นที่ (space) จากสถานที่ (place) หรือถิ่นฐาน ทำให้ชาวละว้าสามารถลงไปทำงานในเมือง ในขณะที่ยังใช้พื้นที่ร่วมกับคนบนดอยได้ ปฏิบัติการทางสังคมเปลี่ยนรูปจากปฏิสัมพันธ์แบบเห็นหน้าค่าตา เป็นปฏิบัติการทางการสื่อสารผ่านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร การลงไปทำงานในเมืองจึงกลายเป็นเรื่องปรกติ และเป็นปฏิริยาที่ชาวละว้ามีต่อภาวะความทันสมัยที่แผ่ขยายเข้ามาสู่หมู่บ้านตน โลกแห่งชีวิตของชาวละว้าที่บนดอยและในเมือง มีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

3.1 ชาวละว้าที่อาศัยอยู่บนดอย

โลกแห่งชีวิตกินความรวมถึงมุมมอง วิธีคิด และ ชีวิตประจำวันของชาวละว้า ซึ่งจากการพัฒนา 40 กว่าปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน การเดินทางที่เคยยากลำบากอย่างมาก ได้รับการปรับปรุงให้เป็นยากลำบากน้อย ถนนเข้าสู่หมู่บ้านได้รับการลาดยางมะตอยบางๆ ให้รถวิ่งได้ในหน้าแล้ง แต่พอถึงหน้าฝน ถนนก็เสียหาย แตรรถก็ยังพอวิ่งได้ ถนนเป็นเครื่องเชื่อมโยงหมู่บ้านกับโลกภายนอก ทำให้การคมนาคมขนส่งผู้คนและสินค้าสะดวกขึ้น และได้้นำความเจริญทางวัตถุมาสู่ชุมชน (ชาวบ้านบางคนเรียกว่าการพัฒนาทางตา) ทำให้ชาวบ้านเดินทางออกไปนอกหมู่บ้านได้ง่ายขึ้นและมากขึ้น จากการไปทำงานรับจ้าง ก็ขยายโอกาสไปถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษา

คนที่อยู่บนดอยส่วนใหญ่เป็นเด็ก คนวัยกลางคน และผู้สูงอายุ ส่วนวัยรุ่นนิยมออกไปใช้ชีวิตนอกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปทำงานหรือไปเรียน คนที่อยู่บนดอยนั้นมีหลายคนที่เคยลงไปทำงานในเมือง แต่เมื่อแต่งงานจนมีลูกแล้ว ก็มักจะกลับมาอยู่บ้าน ทำไร่ ทำสวน หาเลี้ยงชีพ

อุปนิสัยและสามัญสำนึกของชาวละว้ากลุ่มนี้ มิได้แตกต่างไปจากอดีตเท่าไรนัก แต่ได้ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมทันสมัยมากขึ้น ชาวละว้ากลุ่มนี้มีวิธีการผลิตแบบกสิกรรมยังชีพผสมผสานกับปลูกพืชเชิงพาณิชย์ การผลิตแบบยังชีพคือการทำไร่ข้าวแบบหมุนเวียน

หรือในบางครอบครัว ปลุกพืชผักผสมอยู่ในไร่ในนา เช่น พริก แตง แฟง พัก ผัก มะเขือ ฯลฯ ส่วนการผลิตเชิงพาณิชย์คือ การทำสวนผักเพื่อให้ได้เงินมาจับจ่ายใช้สอย เช่น กะหล่ำปลี ข้าวโพด ผักกาด ถั่วลิสง ในบรรดาพืชผักชนิดต่างๆ ที่กล่าวมานั้น ชาวละว้านิยมปลูกกะหล่ำปลีกันมากที่สุด ชาวละว้าพร้อมใจกันเปลี่ยนไร่ข้าวหมุนเวียน 1 แปลง ให้กลายเป็นสวนถาวร เพื่อเพาะปลูกพืชพาณิชย์

การปลูกกะหล่ำปลีนั่นอาจทำได้ถึงปีละ 3 รอบ แต่ละรอบใช้เวลาประมาณ 3 เดือน รายได้จากการปลูกกะหล่ำปลีนั่นไม่แน่นอน ถ้าโชคดี อาจร่ำรวยเงินทอง แต่ถ้าโชคร้าย ก็อาจขายไม่ได้ราคา ในกรณีเลวร้ายที่สุด ถึงกับต้องปล่อยทิ้งไว้คาสวน แม้การปลูกกะหล่ำปลีมีความเสี่ยงสูง แต่ชาวละว้าก็ยังคงปลูกกันอย่างแพร่หลาย เหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวละว้าตัดสินใจปลูกกะหล่ำปลีก็คือ ต้องการร่ำรวยอย่างรวดเร็ว

ชีวิตประจำวันของชาวละว้ากลุ่มที่อาศัยอยู่บนดอย ยังคงยึดมั่นอยู่ในความเชื่อและขนบธรรมเนียม โดยเฉพาะการถือผี ยกเว้นกลุ่มที่ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ ชาวละว้ายังคงรักษาประเพณีต่างๆ เช่น งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ อย่างเคร่งครัดพอสมควร สิ่งที่ชาวละว้ายึดมั่นอย่างยิ่งก็คือ การไปเที่ยวบ้านหรือการไปเฝ้าบ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวละว้าให้คุณค่าแก่ความรักความสามัคคีในหมู่คณะ รวมทั้งต้องการสื่อสารพูดคุยแบบเห็นหน้าค่าตากัน

ความเปลี่ยนแปลงที่เข้าสู่หมู่บ้านอย่างชัดเจนก็คือ *ความทันสมัย* ที่นำเอาสินค้าแบบใหม่ๆ มาสู่หมู่บ้าน เช่น บั๊ย ขาฆ่าแมลง ขาฆ่าหนู และอาหารสดอาหารแห้ง ที่มากับรถขายกับข้าวอันเป็นตลาดสดเคลื่อนที่ขึ้นมาบริการถึงบนดอย ถ้าชาวละว้าต้องการสินค้าต่างๆ เหล่านี้ ก็จำเป็นต้องมี “เงิน” ชาวละว้าจึงจำเป็นต้องหาเงินเพิ่มขึ้นๆ เมื่อเงินไม่พอ ก็เป็นหนี้ ซึ่งเป็นความทุกข์ใจแบบใหม่ของชาวละว้า จากอดีต ชาวละว้าทุกข์ใจเมื่อข้าวไม่พอกิน แต่ปัจจุบันความทุกข์ใจคือ *เป็นหนี้*

สินค้าราคาแพงอีกอย่างหนึ่งคือ *การศึกษา* ซึ่งนับว่าเป็นต้นทุนที่ชาวละว้าต้องจ่ายเพื่อให้ลูกหลานได้มีความรู้ อันอาจจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้ชาวละว้าได้ขยับขยายตำแหน่งทางสังคมและสถานะลักษณะเข้าไปกับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน

โดยสรุป สังคมของชาวละว้าได้เปิดกว้างรับสิ่งต่างๆ จากภายนอก ที่มากับสิ่งที่เรียกว่าความทันสมัย อันทำให้วัฒนธรรมต้องกลายเป็นสินค้า ซึ่งหมายถึงว่า ชาวละว้าต้อง “ซื้อ-ขาย” ทรัพยากรต่างๆ ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตไม่สามารถเข้าถึงได้ฟรีเหมือนในอดีต ความทันสมัยจึงเป็นต้นทุนในการดำรงชีวิตของชาวละว้าในปัจจุบัน

3.2 ชาวละว้าที่ลงมาทำงานในเมือง

ในงานของลลิตา ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ชาวละว้าลงมาทำงานในเมืองไว้ว่า เกิดจาก เหตุ 3 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ความต้องการเงินสดเพื่อจับจ่ายใช้สอยและช่วยเหลือ ด้านเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว เพราะล้าหลังการยึดในวิถีการผลิตแบบยังชีพนั้น ชาวละว้าจะ ดำรงชีวิตได้อย่างยากลำบาก ขาดทุนเงินทอง

ประการที่สอง การศึกษาเล่าเรียนในระดับอาชีวศึกษาหรืออุดมศึกษาในเมือง เพราะ การส่งลูกหลานมาเรียนหนังสือ นั้น ส่วนใหญ่แล้วพี่น้องก็ต้องลงมาทำงานด้วย เพราะ ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา นั้น นับว่าสูงที่สุดเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายอื่นๆ ถ้าน้องมาเรียน พี่ก็อาจ ต้องมาทำงานหาเงินส่งน้อง แต่ชาวละว้าแทบทุกครอบครัวก็ให้คุณค่าแก่การศึกษา เพราะคิด หวังไว้ว่า ถ้าหากในครอบครัวมีใครที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูง เช่น ระดับอุดมศึกษา ก็ อาจจะทำงานได้เงินเดือน ไม่ต้องทำงานหนักบนดอย ชาวละว้าจึงมีค่านิยมส่งลูกเรียน หนังสือสูงๆ แม้จะต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากก็ตาม

ประการที่สาม ความต้องการผจญภัยของวัยหนุ่มสาวชาวละว้า ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะลง มาทำงานในเมือง เพราะเพื่อนโน้นนั่นชักชวนหรือต้องการทำตามอย่างเพื่อนๆ ชาวละว้าที่ ลงมาทำงานในเมืองนั้น ส่วนใหญ่จึงเป็นคนหนุ่มสาว ทั้งชายและหญิง

กล่าวโดยสรุป ความทันสมัยและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นปัจจัยดึงดูดให้ชาวละว้า จำเป็นต้องลงจากดอยมาทำงานรับจ้างในเมือง

สำหรับชาวละว้า การลงมาทำงานในเมือง หมายถึงการออกจากพื้นที่ปลอดภัยมาสู่ พื้นที่เสี่ยงภัย ในกรณีนี้ ชาวละว้าจึงจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยญาติพี่น้องที่มาทำงานอยู่ก่อนแล้ว โชคดีที่ชาวละว้าบ้านเฮาะ (ซึ่งเป็นกรณีศึกษาในงานของลลิตา) แทบจะเป็นญาติพี่น้องเกี่ยว ดองกันทั้งหมดบ้าน ชาวละว้าจึงมีเครือข่ายทางสังคมที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลในเมือง

ชาวละว้าไม่ได้เพียงแค่ปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่เท่านั้น แต่ยังมีส่วนที่ชาวละว้ายึดมั่น ไว้และนำมาใช้ในบริบทใหม่ (recontextualization) อีกด้วย อย่างเช่น การไปเที่ยวหรือไป เยี่ยมหากัน ซึ่งนับว่าเป็นค่านิยมแกนกลางในวิถีชีวิตของชาวละว้า โดยเปลี่ยนจากการเดินเท้า เป็นขึ้นรถจักรยานยนต์ไปหากันตามหอพักหรือบ้านเช่า เพื่อสนทนาวิสาสะกัน

การติดต่อสื่อสารกันเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชาวละว้า โดยเฉพาะเมื่อจากบ้านมาไกล เมื่ออยู่ในหมู่บ้านนั้น โลกแห่งชีวิตของชาวละว้าเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เมื่อมา อยู่ในเมืองแล้ว ชาวละว้านิยมสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือ แต่เนื่องจากที่หมู่บ้านนั้น สัญญาณ

โทรศัพท์ยังไม่ดี ดังนั้น ถ้าผู้ใดจะต้องติดต่อไปยังหมู่บ้าน ก็มักจะฝากเรื่องราวไปกับคนที่เดินทางขึ้น-ลงหมู่บ้าน เนื้อหาของสารก็มักจะเกี่ยวข้องกับการไต่ถามสารทุกข์สุกดิบ และบอกกล่าวเล่าสืบว่า คนอยู่ในเมืองสบายดี ทางบ้าน ไม่ต้องเป็นห่วง

ชาวละว้าที่เข้ามาทำงานในเมืองนั้นมีโลกแห่งชีวิตที่จำแนกออกเป็นได้ 2 ลักษณะ คือ การให้ความหมายแก่ตนว่าเป็นคนละว้า กับความพยายามที่จะให้ความหมายแก่ตนว่าเป็นคนเมืองหรือคนไทย

ชาวละว้าที่เข้ามาทำงานในเมืองใหม่ๆ มักจะมีการคิดถึงบ้าน การได้พูดภาษาละว้า และการได้รับประทานอาหารละว้า นับว่าช่วยบรรเทาอาการดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ทั้งสองประการนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการชำระรักษาเอกลักษณ์ความเป็นละว้าไว้ ชาวละว้ากลุ่มนี้จะยังรักษาแบบแผนการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกับชีวิตบนดอย เช่น ไปแอ่วสาวที่เป็นชาวละว้า แต่งงานกับชาวละว้าด้วยกัน ทำงานเก็บเงิน พอมีลูกก็มักจะกลับขึ้นไปอยู่บนดอย งานที่ชาวละว้าทำส่วนมากจะเป็นงานรับจ้าง ได้รับค่าจ้างรายคาถูก งานที่นิยมกัน เช่น เป็นกรรมกร ทำงานบ้าน เป็นเด็กเสิร์ฟ เป็นลูกมืออุดร ล้างจาน เย็บผ้า เป็นหมอนวด ชาวละว้ากลุ่มนี้จะมีการศึกษาไม่สูงนัก ส่วนใหญ่จบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพราะเป็นระดับการศึกษาสูงสุดที่มีสอนในโรงเรียนที่หมู่บ้าน

ชาวละว้าอีกกลุ่มหนึ่งเมื่อลงมาทำงานในเมืองแล้ว ก็กลืนกลายเป็นคนเมืองหรือคนไทย คนละว้ากลุ่มนี้มักจะแสดงออกให้คนอื่น ๆ เข้าใจว่า ตนเป็นคนไทยหรือคนเมืองอย่างแท้จริง โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมและความเป็นปัจเจกชน คนกลุ่มนี้จะรับเอาวิถีคนเมืองมาใช้อย่างเต็มตัว โดยเฉพาะเมื่อไม่มีชาวละว้าอยู่ด้วยกัน คนกลุ่มนี้มักจะไม่ได้แสดงตนให้คนอื่นได้ทราบว่าตนเป็นชาวละว้า

ชาวละว้าจำพวกนี้ส่วนมากจะลงมาทำงานในเมืองนานพอควร จึงเกิดความ “เก๋า” หรือคุ้นเคยกับความเป็นเมืองดี หรืออีกกลุ่มหนึ่งคือ ชาวละว้าที่ลงมาเรียนหนังสือสูงๆ ซึ่งเมื่อเรียนนานไปเข้า ก็กลมกลืนกับคนไทย แต่กลับแปลกแยกกับกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง

ชาวละว้าที่มาทำงานในเมืองเป็นระยะเวลานาน มักจะสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้มั่นคงได้ ชาวละว้าเหล่านี้จึงเริ่มพัฒนาตนเองเป็นผู้ประกอบการ เช่น เปิดร้านขายก๋วยเตี๋ยว เป็นหัวหน้างาน เปิดร้านขายของ เปิดร้านนวด ชาวละว้ากลุ่มนี้ส่วนหนึ่งจะเลือกแต่งงานกับคนเมือง ในส่วนของนักเรียนนักศึกษา ก็จะกลายเป็นคนเมืองไปด้วยวิถีการใช้ชีวิตแบบเพื่อนนักศึกษาทั่วไป การไปแอ่วหากันก็มักจะจำกัดอยู่ในหมู่บ้านนักเรียนนักศึกษาด้วยกันเท่านั้น และ

เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว (ส่วนใหญ่เรียนทางด้านการศึกษา) ก็มักจะหางานทำในเมือง หรือไปทำงานที่อื่น มีเพียงรายเดียวที่ได้กลับไปทำงานเป็นครูที่บ้านตนเอง (บ้านเฮา)

4. สามสภาพปรากฏ : พอใจ จำใจ จนใจ

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการบรรยายถึงวิถีชีวิตของชาวละว้าที่ได้ก้าวเข้ามาสู่สังคมทันสมัย ผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ชาวละว้าตกอยู่ในสภาพปรากฏ 3 ลักษณะ คือ ชีวิตแบบพอใจ ชีวิตแบบจำใจ และชีวิตแบบทุกข์ใจ

ชีวิตแบบพอใจ คือ การที่ชาวละว้าเลือกที่จะเป็น และทำในสิ่งที่มีความสุขแก่ตนเอง ตามอัธยาศัย สำคัญของวิถีชีวิตแบบนี้เป็นดังภาษาละว้าที่ว่า “ปออวต ปอแก้ว” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า *พอมิ พอกิน* ความพอใจในชีวิตเกิดจากความสามารถที่จะรักษาสมดุลระหว่างความเป็นละว้ากับความเป็นคนไทยไว้ได้ กล่าวคือ ชาวละว้ายังคงยึดมั่นในแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวละว้า แต่สามารถเรียนรู้และเลือกรับปรับใช้ ความทันสมัยเข้าให้เข้ากับตนเองได้อย่างพอเหมาะพอเจาะ

ชาวละว้าที่มีวิถีชีวิตแบบพอใจนี้อาจอยู่อาศัยได้ทั้งบนคอกหรือในเมือง แต่มีข้อน่าสังเกตคือ ชาวละว้าที่อาศัยอยู่บนคอกซึ่งจะปรับตัวเข้ากับสังคมได้นั้น ส่วนหนึ่งเพราะได้เคยลงไปทำงานในเมือง แล้วกลับมาอยู่ที่บ้าน ชาวละว้ากลุ่มนี้จึงมีศักยภาพเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือ สามารถปลูกข้าวเพื่อเลี้ยงครอบครัวให้มีกิน ในขณะที่ทำงานรับจ้างหรือปลูกพืชผักเชิงพาณิชย์ให้มีรายได้เลี้ยงครอบครัว ประสพการณ์การทำไร่ทำสวน และจากการทำงานในเมืองทำให้ชาวละว้าเข้าใจวิถีชีวิตแบบเมือง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เข้าใจเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ได้แผ่ขยายขึ้นมาบนคอก ชาวละว้ากลุ่มนี้จึงสามารถปรับตัวให้เข้าชีวิตบนคอกในยุคสมัยที่ความสบายเข้าถึงตัวได้

ชีวิตแบบจำใจ ชาวละว้ากลุ่มนี้จำเป็นต้องทำงานหาเงิน เพราะโดยลำพังแล้วการทำเกษตรแบบยังชีพไม่พอเลี้ยงชีพให้อยู่รอดได้ ชาวละว้ากลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดี ถ้าอยู่บนคอก ก็มักจะไม่มีทุนที่จะทำสวน ต้องคอยรับจ้างหรือร่วมหุ้นกับญาติพี่น้องที่มีทุน เมื่อลงมาในเมือง ก็เป็นแรงงานรับจ้างราคาถูก ชาวละว้าส่วนใหญ่มิจิตใจผูกพันกับบ้านเกิด เมื่อลงมาทำงานในเมือง มักจะอยู่ไม่ได้นาน เพราะคิดถึงบ้าน แต่ชาวละว้ากลุ่มนี้ก็จำใจลงมารับจ้าง เพื่อแบ่งเบาภาระให้ครอบครัว

ชาวละว้าอีกพวกหนึ่งคือ คนที่ลงมาทำงานในเมืองเป็นระยะเวลานานจนกลืนกลายเป็นคนเมืองไป แต่ก็มิได้มีความสุขมากนัก เพราะลึกลงไปแล้ว ชาวละว้ากลุ่มนี้จะมี

ความรู้สึกว่าตนแปลกแยกกับกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง เพราะมีความเป็นปัจเจกชนสูงหรือนิยมในวัตถุ ซึ่งต่างจากวิถีชีวิตของชาวละว้าที่อยู่อย่างพึ่งพาอาศัย และแบ่งปันหรือใช้สินทรัพย์ร่วมกัน ตัวอย่างเช่น มีพี่น้องชาวละว้าที่ทะเลาะกัน เพียงเพราะน้องเอากางเกงยีนส์ของพี่ไปสวม ซึ่งเหตุการณ์แบบนี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นบนดอย

ชาวละว้าที่จบการศึกษาในระดับสูงก็เช่นกัน คนกลุ่มนี้จะไม่สามารถกลับไปทำงานที่บ้านได้ เนื่องจากไม่มีงานให้ทำ คนกลุ่มนี้จึงต้องทำงานอยู่ในเมือง และมีหลายคนที่เป็น “โรคคิดถึงบ้าน”

ชีวิตแบบทุกข์ใจ ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ทุกข์ของชาวละว้าเกิดจากการมีข้าวไม่พอกิน และเป็นหนี้ ซึ่งหมายถึงมีเงินไม่พอใช้ ในปัจจุบัน ข้าวไม่พอกินไม่ใช่ปัญหาใหญ่ เพราะข้าวปลาอาหารหาซื้อได้ไม่ยาก ถ้าแม้ว่าหาเก็บหากินไม่ได้ ก็ยังมีรถ มีตลาดให้จับจ่าย ชาวละว้าจึงมีความมั่นคงทางอาหารพอควร แต่เป็นความมั่นคงแบบที่ต้องมีเงินรองรับ เงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับที่ขุนสัดเตอร์ได้บอกไว้นานมาแล้วว่า ชาวละว้าต้องการเงินสดเพิ่มมากขึ้น

เมื่อมีเงินไม่พอใช้ หมายถึง การขาดแคลนอาหารในช่วงฤดูแล้ง การไม่มีทุนในการปลูกพืชเพื่อขายและไม่สามารถให้การศึกษาในระดับสูงแก่บุตรหลานได้ ซึ่งโดยรวมขอดแล้วก็หมายถึง การไม่มีคุณภาพชีวิตที่ดีพอ ในขณะที่จะใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมโดยลำพังนั้นก็เกินไปได้ยาก เพราะดังที่กล่าวแล้วว่า ความทันสมัยที่ทำให้หลายๆ อย่าง โดยเฉพาะทรัพยากรในการดำรงชีวิตต้องกลายเป็นสินค้า ชาวละว้าจึงต้องพึ่งเงินตราในการหาเลี้ยงชีพ ถ้ามีเงินไม่พอก็ต้องเป็นหนี้ ซึ่งมีความหมายเท่ากับคำว่า ความทุกข์ยาก ชาวละว้ากลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มที่มีความทุกข์ใจในชีวิต

ความทุกข์ใจของชาวละว้าทั้งที่อาศัยอยู่บนดอยและลงมาทำงานในเมือง เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น การติดสุรา การชอบเล่นการพนัน การปลูกพืชชนิดเดียวกัน การลงทุนมาก โดยไม่คิดถึงความเสี่ยง หรือเมื่อลงไปในเมือง ก็จับกลุ่มเป็นแก๊งกวานเมือง ทะเลาะวิวาท เพียงเพราะมองหน้ากัน ลักขโมย ดิดยาเสพติด ความเสี่ยงต่างๆ อันมาจากความทันสมัยนี้เองที่ทำให้ชาวละว้ากลุ่มหนึ่งตกอยู่ในวังวนของอบายมุข ลติตาได้อธิบายไว้อย่างรวบยอดว่า เป็นเพราะชาวละว้ากลุ่มนี้ยึดถือวัตถุนิยมมากเกินไป

โดยสรุป สภาพปรากฏข้างต้นขึ้นอยู่กับการตัดสินใจที่จะเป็นและทำของชาวละว้า ซึ่งในมุมมองเศรษฐกิจพอเพียงนั้น โลกแห่งชีวิตของชาวละว้าแตกต่างกันไปตามตัวแปรสำคัญคือ “ความพอประมาณ” ซึ่งหมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่

เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อยู่แบบให้เลี้ยงตนเองได้ อิ่มชูตนเองได้ ชาวละว้าที่สามารถสร้างสมดุลระหว่างวิถีชีวิตแบบละว้ากับวิถีชีวิตแบบทันสมัยหรือแบบคนเมืองได้ ก็จะมีคามพึงพอใจในชีวิตของตน หากทำไม่ได้ ก็จะต้องอยู่แบบจำใจให้อยู่รอดหรืออยู่ด้วยความทุกข์ใจ

แนวทางการเข้าถึงสมดุลแห่งชีวิตของชาวละว้าทางหนึ่งคือ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะเรื่องความพอประมาณ ซึ่งโดยนัยนิยามตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การปลูกกะหล่ำปลีที่ไม่มากเกินไปจนต้องไปกู้หนี้ยืมสิน และการบริโภควัตถุแห่งความทันสมัยอย่างสมฐานะทางเศรษฐกิจของตนเอง

5. บทสรุป

บทความชิ้นนี้มีจุดเน้นที่โลกแห่งชีวิตของชาวละว้าที่เกิดขึ้นบนถิ่นฐาน 2 แห่ง คือ บนดอยกับในเมือง และผลของการปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับโลกแห่งความทันสมัยนั้น ทำให้ชาวละว้าตกอยู่ในภาวะเช่นไร ผู้เขียนใช้วิธีการสังเคราะห์เอกสารตามแนวทางอภิปรัชญาเพื่อสร้างข้อสรุปใหม่ โดยได้เสนอข้อถกเถียงว่า โลกแห่งชีวิตของชาวละว้านั้นได้รับอิทธิพลจากกระแสการพัฒนาประเทศตามแนวทางการสร้างความทันสมัยซึ่งในบริบทของสังคมละว้าแล้ว หมายถึง วิถีชีวิตที่ต้องเข้าถึงทรัพยากรในการเลี้ยงชีพด้วยการซื้อ-ขาย-แลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา ชาวละว้ามีปฏิกิริยาต่อกระแสการพัฒนาดังกล่าว ด้วยการลงไปทำงานรับจ้างในเมือง ซึ่งหมายถึงว่า ชาวละว้าปริวรรตเอาแรงงานของตนเป็นสินค้า เพื่อให้มีเงินสำหรับจัดหาสินค้าอื่นๆ มาใช้ในการดำรงชีวิต

ผลของการเข้าสู่สังคมทันสมัยทำให้ชาวละว้าตกอยู่ในสภาพปรากฏ 3 แบบ ได้แก่ พอใจ หมายถึง มีความพึงพอใจในชีวิต พอมีพอกิน จำใจ หมายถึง การมีชีวิตที่ไม่พอเพียงต้องผินทหน้างานเพื่อหาเงินเลี้ยงชีพ แต่มักจะมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย และ จนใจ หมายถึง ชีวิตที่อยู่ด้วยความทุกข์ คือ การมีข้าวไม่พอกิน มีเงินไม่พอใช้หนี้ หรือมีมาในอบายมุขต่างๆ สภาพดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการออกแบบโครงสร้างสังคมทั้งระบบที่อ้างในพระราชรัตนภูมิตร, วรคุณ คุลารักษ์, เจนพิชา ชีวะอิสระกุล, และเสมอไหนด เพ็งจันทร์ (2554) ว่า การแก้ไขปัญหาต้องพิจารณาถึงบริบททางสังคมและสภาพสังคมที่ต่างกัน จากสังคมที่ต้องทุกข์ทน (suffering) สามารถอยู่รอด (survive) จนถึงสภาพสังคมที่ผู้คนมีความยั่งยืน (sustainable) สภาพที่ปรากฏดังกล่าวนี้ มีนัยเดียวกับ ความจนใจ จำใจ และพอใจ ในวิถีชีวิตของตนเองของชาวละว้า

ความแตกต่างระหว่างสภาพปรากฏแปรผันไปตามความพอประมาณและความมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต ความพอประมาณโดยนัยแห่งวิถีชีวิตของชาวละว้าคือ การรักษาสมดุลระหว่างวิถีการผลิตแบบยังชีพกับวิถีชีวิตแบบทันสมัย อุดมผลของการพัฒนาคือ การพอมีพอกิน มีความสุขตามอัตภาพ โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุมีผลหมายถึง การตระหนักหรือพิจารณาและคาดการณ์ถึง “เหตุ” และ “ผล” ในสิ่งที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะในการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ มิใช่ปลูกด้วยความหวังลมๆ แล้งๆ ว่าจะร่ำรวยขึ้นเพียงชั่วข้ามคืน

การสร้างสมดุลทางการพัฒนานั้นเป็นเรื่องยากและท้าทาย ผู้เขียนสนับสนุนการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการดำเนินชีวิต เพราะเห็นหลักฐานเชิงประจักษ์แล้วว่า เป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ ให้สามารถสืบสานวัฒนธรรมและผสมสร้างวัฒนธรรมใหม่ ให้ชาวละว้าดำรงชีวิตอยู่รอดต่อไปได้ในปัจจุบันและอนาคต

จากการสังเคราะห์เอกสารทั้งสองชิ้นนี้ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า การทำงานวิชาการสามารถต่อยอดความรู้ออกไปกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปได้ และความรู้เชิงวิชาการนี้จะมีคุณค่าสูงสุด หากได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์เชิงปฏิบัติแก่กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยโดยตรง

สำหรับนักพัฒนาที่มีความสนใจเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ บทความชิ้นนี้อาจเป็นหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่สนับสนุนข้อสรุปว่า การพัฒนาชนกลุ่มน้อยนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องพึงเข้าไปเรียนรู้ร่วมกันเพื่อช่วยสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ซึ่งหมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์มีทางเลือกที่จะดำเนินชีวิตให้มีความสุขตามอัตภาพตามแนวทาง *ความพอประมาณ*

สำหรับชาวละว้า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่อาจนำชาวละว้าไปสู่คุณภาพชีวิตตามที่ชาวละว้าให้คุณค่าไว้ คือ ความพอมีพอกิน ทั้งนี้ อาจหมายรวมไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชาวเขาในประเทศไทยกลุ่มอื่นๆ ด้วย

เชิงอรรถ

¹ ถึงแม้งานของคุณศัตต์เตอร์จะศึกษาที่อำเภอแม่สะเรียง แต่ก็ได้อ้างไว้ในงานว่า สามารถเป็นตัวแทนของชาวละว้าที่อยู่ในอาณาบริเวณเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอนได้

² เศรษฐกิจพอเพียงในบทความนี้ ใช้คำนิยามตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า ความพอเพียงจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้เงื่อนไขความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

จิตขยางค์ ขมาภัย. (2554). เศรษฐกิจพอเพียงในมิตigroupชาติพันธุ์: ปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนรูปและการไ้ครองเชิงวิพากษ์ (เอกสารอ้ดสำเนา). นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย.

ปีเตอร์ คุณสัดเตอร์. (2545, สิงหาคม). เมื่อฝรั่งอยู่กับล้ะ. นิตยสารเนชั่นเนล จีโอกราฟิกฉบับภาษาไทย, หน้า 48-62.

ธรร รัตนนฤมิตร, วรคุลย์ ตูลารักษ์, เจนพิชา ชีวะอิสระกุล, และเสมอไหนด เพ็งจันทร์. (2554). รายงานการศึกษาลบับสมบูรณั โครงการศึกษาวิจัยประเด็นนโยบายเชิงลึกด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนและสังคมไทย ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่หลักวิฤตเศรษฐกิจ. สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .

ณัฐวิ ทรฐ และสุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. (2539). สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ล้ะว้า. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.

ลลิตา นัตรมกล. (2554). การสร้างและการเลือกใช้อ้ดลักษณ์ของชาวล้ะว้าที่เข้ามาทำงานในตัวเมืองเชียงใหม่: กรณีศึกษาชาวล้ะว้าบ้านเฮาะ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบทศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุริยา รัตนกุล, คุณหญิง. (2548). ล้ะว้าและล้ะ. ใน ภัททียา ยิมเรวัต (บ.ก.), รวมบทความวิชาการ เล่ม 2 (หน้า 87-110). นครปฐม: คณะกรรมการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Baxter, H. (1987). System and life-world in Habermas's "theory of Communicative Action." *Theory and Society*, 16(1), 39-86.
- Giddens, A. (1990). *The consequence of modernity*. Stanford: Stanford University press.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action*: Vol. 2, Lifeworld and system: A critique of functionalist reason. (T. McCarthy, Trans.). Boston, MA: Beacon Press Book.
- Kundstadter, P. (1970). Subsistence agricultural economics of Lua' and Karen hill farmer of Mae Sariang district, Northwestern Thailand (unpublished paper). In *Symposium on shifting cultivation and economic development in northern Thailand*, Chiang Mai.
- Nobit, G. W. & Hare, R. D. (1988). *Meta-ethnography: Synthesizing qualitative studies*. Newbury Park: Sage publication.
- Ritzer, G. (2007). *Contemporary sociological theory and its classical roots: The basic* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Wimmer, A. (2008). The making and unmaking of ethnic boundaries: A multilevel process theory. *American Journal of Sociology*, 113 (4), 970- 1022.